

„Никад не реци никад“ и „Све је могуће“, то су речи које се најчешће могу чути након недавно одржаних парламентарних избора. Оне прате као сенка процес преговарања око састављања нове парламентарне већине. Шта нам оне говоре – да је у Србији коначно остварен крај идеологије, или је реч о потпуном негирању идеолошких и политичких разлика, о чудноватом процесу спајања до јуче најгорченијих политичких противника?

На делу је до сада тешко остварљива политичка алхемија, у којој се спајају захтеви реалног политичког тренутка и једног времена у коме све мање има места за испразну националну реторику. Међутим, какве су последице политичке ситуације у којој се све више губи оштрина идеолошког и политичког разликовања, а захтеви за прагматично решавање постизборне политичке кризе прерастају у отворено лицемерство и мучну хипокризију? Где су границе политичког прагматизма и да ли је освајање или задржавање на власти постало једини смисао наше политике? Где су демаркационе линије и како се оне брзо мењају?

До јуче је уз доста муке и несугласица функционисала коалиција ДС-а и ДСС-а, која је данас незамислива. У протеклој изборној кампањи и сâм наговештај коалиције Демократске странке и Социјалистичке партије Србије био би дочекан као немогућ и апсолутно неприхватљив подухват. Шта се у међувремену променило, осим што су резултати избора довели до могућности да проевропска влада може бити оформљена једино уз подршку до јуче анатемисане Социјалистичке партије? Не треба ову чињеницу сада проглашавати за епохалну политичку промену јер смо сви свесни да само резултати избора упућују Демократску странку на сарадњу са Социјалистичком партијом, а да већина историјских и политичких питања остаје и даље отворена.

Не може се поништити недавна политичка историја Србије позивањем на национално помирење, а још мање се то може учинити проглашавањем социјалиста за баштинике реформисане социјалдемократије. Ако невољно, али и трезвено прихватимо чињеницу да је политика вештина могућег и да се у њеном обликовању морају узимати у обзир изборни резултати, остаје отворена дилема до које границе се може ићи у политичким

нагодбама а да то не доведе у питање суштину политике. Да ли наше данашње универзално и сверешавајуће прихватање политичког компромиса све више подразумева и губљење елементарне моралности, идејне постојаности, политичке обзирности и идеолошке утемељености странака које учествују у креирању већинске изборне воље?

Политички компромис не може бити сâм себи сврха и обезбеђивати пуку парламентарну већину, јер он се и ствара ради дубљих демократских промена. Ако он не оствари ову примарну функцију, он ће обезбеђивати само намиривање најогољенијих интереса страначке олигархије. То је у исто време стварни домет политичког компромиса и зато он јесте најопаснији и највећи изазов за сваку политику и политичку организацију. Он је добар слуга, али је лош господар.

Велики историјски компромиси у политици вреде ако су засновани на поштовању заједничке воље око постигнутог споразума о суштинским политичким, социјалним, културним и економским питањима једног друштва. Политика као изузетно важна друштвена делатност не може да постоји без успостављања политичке и моралне доследности и њихових граница, јер онда улазимо у простор политике која је везана само за огољене тренутне политичке интересе. Ако се те границе пређу, а то се у нашим друштвеним приликама често догађа, онда више не можемо говорити о политици као вештини остваривања реалних друштвених циљева, већ о обичној политичкој бувљој пијаци, на којој се купују и продају политичка убеђења и политичке изборне акције.

Јаша Продановић је још 1920. године написао: „У политици људи и странке који омркну у једним идејама, а освану у другима изазивају свакад мучан и немио утисак. Али кад се оштрине потпуно ублажују, кад се бодље лагано тупе, кад се идеализам разблажује стално, али у дозама практичним схватањима, кад црвена боја мења нијансу по нијансу, јавно се мњење без муке навикава на ту и такву промену. Када једна група из ма каквих разлога промени у суштини своје принципе, она никада не руши све мостове иза себе. Било да поласка народу и задобије његово поверење, било да поплаши владоца, она кокетује као са елементима које је раније гонила или их се одрицала.“

Да ли нама следи привикавање на политику у којој ће избледети свака доследност, а позивање на остваривање моралности ће се сматрати неспособношћу да се још некако преживели политички идеали уклопе у реални свет политике и свевладајућег политичког прагматизма? Општа релативизација свих моралних принципа и одсуство елементарне начелности прете да нашу актуелну политику претворе у делатност лишену основних моралних и цивилизацијских вредности.

„О важности принципа данас се у политичким круговима не мисли као некада. Они се уносе у програме често само из навике, или из моде, или ради обмане народа. Завладао је практичан политички дух који гони странке да раде мимо програма и супротно својим принципима. Али поред свега омаловажавања принципа нико се још не усуђује да им оспори сваку теоријску важност и сасвим их истисне из јавног живота. Уместо да своје акције подешавају према истакнутим принципима, многи политичари праве принципе према већ утврђеним пословима. Сви начелни политичари, без обзира на разлике у принципима, треба да воде огорчену борбу против политичке безначаљности и трговине са принципима. Тако цинично злоупотребљавање принципа слаби јако морал једног народа, а спречава његово политичко васпитавање и оспособљавање за демократске режиме.“

И у овим речима Јаше Продановића можемо видети да су безначаљност и трговина са политичким принципима подесна грађа за прављење тренутних политичких компромиса, али они зато и не могу бити основа за стварање стабилних демократских институција и одбрану и истрајно заступање демократских начела. Вероватно је у нашим савременим политичким приликама све могуће, али не смемо се мирити са таквом апсолутизацијом јер би то донело негацију политике и отворило простор за дефинитивно нестајање принципа. Тада на политичкој сцени остаје само огољени прагматизам, укотвљен у компромис и схваћен као једина залога у функционисању политике лишене моралних обзира.

Овакво схватање политике чини велики контрапункт у односу на сталну људску тежњу да свака друштвена делатност, па и политика, мора бити прожета снагом начела и идеала. Та тежња може бити потиснута на маргину, као што је то случај у савременој политици, али то је она кртица која никада неће ишчилети из људске историје. Ново доба тражи да личности не могу трговати с принципима, нити их мењати због прохтева, нити се служити њима само ради обмане народа. Оно тражи здравији политички морал, јачу и солиднију акцију у политичком васпитању народа и више начелности. Речи Јаше Продановића, записане на крају друге деценије 20. века, изузетно су сведочанство да је тежња човека за остваривањем начелности и моралности у политици – ма колико данас изгледала анахрона и немоћна – увек жива и да је неће разорити ово наше ново доба политичког компромиса и прагматизма.

18. јун 2008. године